

Makalenin geliş tarihi: 11.06.2020

1. Hakem rapor tarihi: 25.07.2020

2. Hakem rapor tarihi: 24.08.2020

Kabul tarihi: 05.09.2020

ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER VE FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENLERİNİN YARDIMCI KİTAP KULLANMA NEDENLERİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ (Araştırma Makalesi)

Mehmet Akif HAŞILOĞLU (*)

Hatice GÜLER (**)

Ebru DURMAZ (***)

Öz

Bu araştırma ortaokul sosyal bilgiler ve fen bilimleri branş öğretmenlerinin ders kitaplarının yanı sıra yardımcı kaynak kitapları kullanma sebeplerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Öncelikle beş adet açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış mülakat formu hazırlanmıştır. Bu sorular iki uzman görüşüne sunulmuş, uzmanların verdiği bilgiler sonucunda soru sayısı dörde düşürülerek diğer soruların kapsamı ile ilgili düzeltmeler yapılmıştır. Yardımcı kitap kullanan öğretmenlere yardımcı kitap alırken nelere dikkat ettikleri, yardımcı kitabın öğrenciye ve öğretmene ne gibi faydası olduğu soruları sorulmuştur. Araştırmaya Türkiye'nin Ağrı ili ve ilçe okullarında görev yapan 6 fen bilimleri, 6 sosyal bilgiler öğretmeni olmak üzere toplam 12 branş öğretmen gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise betimsel, sistematik ve veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma bulgularından elde edilen bazı sonuçlar şu şekildedir: Araştırmanın sonucunda hem sosyal bilgiler hem de fen bilimleri öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu

*) Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı
(e-posta: mehmet.hasiloglu@hotmail.com) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4267-3006>

**) Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı
(e-posta: haguler@agri.edu.tr) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9780-0722>

***) Yüksek Lisans Öğrencisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı
(e-posta: ebrucandurmaz@gmail.com) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5504-8760>

görsel zenginlik ve uygulama fazlalığının yer alması, konu tekrarı ile kalıcı öğrenme sağlaması, konu anlatımında önemli nokta vurgusu, anlaşılır bir dil kullanılması gibi sebeplerden dolayı öğrencilerine yardımcı kitap aldıkları sonucuna varılmıştır. Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri öğretmenleri yardımcı kitapları aldıkları bu kitapların (MEB) Milli Eğitim Bakanlığı programına uygun olması ve MEB sınavlarına benzer soruların var olması, etkinlik sayısının ve soru çeşidinin fazla olması, bilgi çeşitliliği, anlatım dili ve kaliteli soruların yer almasına dikkat ettikleri ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Ders Kitapları, Yardımcı Kitaplar, Ortaokul.

Social Science and Science Teachers 'Views on Reasons for Using Aid Books

Abstract

This study was carried out so as to reveal the reasons for the use of supplementary books that secondary school Social Sciences teachers and Science teachers make their students purchase in addition to the course books. Thus, a semi-structured interview form developed by the researchers was employed. First, a semi-structured interview form consisting of five open-ended questions was prepared. These questions were submitted to the standpoints of two experts, and as a result of the information provided by the experts, the number of the questions was decreased to four and corrections were made regarding the scope of the other questions. The teachers were asked whether they use supplementary books, on what they pay attention to while buying supplementary books, and how the supplementary books help both the students and the teacher. A total of 12 branch teachers, 6 Social Sciences teachers and 6 Science teachers working in the district schools in Ağrı, Turkey, voluntarily participated in the study. Basic qualitative research method was used in the study. Descriptive, systematic and data analysis methods were used for data analysis. Some of the results obtained from the findings of the study are as follows: as a result of the research, both Social Sciences teachers and Science teachers state that they use supplementary resource books. It was concluded that the majority of teachers make their students purchase supplementary books for such reasons as visual richness, excessive application, providing permanent learning with repetition of the subject, emphasis on the subject matter in narration, and the use of understandable language. It was also concluded that when Social Sciences teachers and Science teachers make their students buy supplementary books, they pay attention to the suitability of these books to the program of MoNE (Ministry of National Education), the presence of exercise questions similar to the ones in the exams of MoNE, the number of the activities and variety of the question types, the variety of information, the language of narration and the quality of the questions.

Keywords: Social Sciences, Science, Course Books, Supplementary Books, Middle School.

1. Giriş

Türkiye Cumhuriyeti devletinin eğitim alanındaki kaderini Tevhid-i Tedrisat kanunu değiştirmiştir. Tevhid-i Tedrisat kanunun uygulamaya geçmesi ile eğitim alanında eski müfredat dersleri ve ders kitapları üzerinde incelemeler başlatılmıştır. O zamana kadar kullanılan bütün ders kitapları incelenerek 1930’lu yıllarda Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk ders kitapları yazılmıştır (Aslan, 2010). Cumhuriyetin ilanından sonra Milli Eğitim Bakanlığının yetkili kurullarından onay almayan hiç bir ders kitabı okullarda okutulmamıştır (Özgen, 1993). 1930’lu yıllardan sonra ders kitapları ders programlarına uygun olarak hazırlanan konuların sistemli bir şekilde işlendiği, öğretime yardımcı unsurlarla donatılmış ve kullanışlı bir hal almıştır. 1995 yıllarını takiben MEB okullarda okutulacak ders kitaplarının seçiminde zümre toplantılarında sınıf ve branş öğretmenlerinin seçtiği kitapların seçme gerekçeleri ile birlikte, okul-aile birliği başkanlığının da görüşlerini alarak okul müdürlüklerine sunmuşlardır. Daha sonra toplantılardan elde edilen ve MEB tarafından kabul gören ders kitapları okullarda yerini almaya başlamıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], 1998).

Ders kitapları, bir dersin öğretimi hakkında belli ölçütler, değerler ve kavramlara göre hazırlanarak öğretmen ve öğrencilere yol gösterici olarak kullanılan materyallerdir (Oğuz, 1993). MEB ders kitaplarını “Her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eser” olarak tanımlanmaktadır (Tebliğler Dergisi, 1998).

Ders kitapları, her zaman öğretmenler için derslerin planlı bir şekilde yürütülmesi ve öğretimde yol gösterici bir rehber olarak görev almıştır (Tindall, 1996). Bu nedenle nitelikli bir ders kitabı, eğitim ve öğrenme esnasında öğretmenlere ve öğrencilere kılavuzluk ederek önemli faydalar sağlamaktadır (Karamustafaoğlu, 2015).

Günümüz dünyasında baş döndürücü bir şekilde ilerleyen teknolojik gelişmeler hayatımızın pek çok alanında kendini göstermektedir. Bu alanlar içerisinde en önemlilerinden biri de kuşkusuz eğitimidir. Bu teknolojik gelişmelerin sonucu olarak eğitimde kullanılan araç ve gereçlerin sayısı, çeşidi ve niteliğinde değişiklikler meydana gelmektedir (Kabapınar, 2009). Yaşanan bu değişiklik ve yeniliklere rağmen ders kitapları eğitim ve öğretim süreci boyunca önemini hala sürdürmektedir. Bu değişiklikler; aktif ve yoğun bir şekilde kullanılan ders kitaplarının değişen ve gelişen eğitim sürecinde içerik ve metin yönünden ihtiyaçları karşılaması ve öğrencilerin yenilikleri takip edebilmesi adına güncellenmesi ihtiyacını da doğurmuştur. Bu değişiklikler ders kitaplarında çeşitli yeniliklerin yapılmasını gündeme getirmiş olup içerik ve metin yönünden sürekli olarak güncellenmesi gerekmektedir. Özellikle yapılandırmacı eğitim anlayışına geçildikten sonra ders kitapları da bu yönde hazırlanmaya başlanmıştır. Yani yapılandırmacı eğitim ile birlikte ders kitaplarında doğrudan bilgiyi aktarmak yerine öğrencileri hayata hazırlamak için çeşitli etkinliklere yer verilmiştir. Fakat bazı disiplinler ile ilgili yapılan çalışmalarda ders kitaplarının yapılandırmacı eğitime göre yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır (Duban, 2008). Bu yetersizliğin gerek öğretmenler gerekse veliler tarafından fark edilmesi onları yeni

arayışlara ve ders kitaplarıyla birlikte eğitim sürecine katkı sağlayacak yeni materyallere yönlendirmiştir.

Yapılandırmacı eğitime göre ders kitaplarının yetersiz kaldığı zamanlarda öğretmen ve öğrenciler çeşitli kaynaklardan yararlanmalıdır. Öğrenci yardımcı kitapları bu kaynaklardan biridir. Talim ve terbiye kurulu yardımcı kaynakların neler olabileceğine yönelik açıklamalarda bulunmuştur. Buna göre MEB öğrenci yardımcı kitapları ile ilgili, “İlgili öğretim programlarında yer alan amaç ve açıklamalar doğrultusunda dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak ve öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan basılı eser ile üniteleri görsel ve işitsel yönden destekleyen CD, DVD, VCD gibi ek materyalleri kapsayan set” şeklinde açıklamada bulunmuştur (Tebliğler Dergisi, 2004).

Yardımcı kaynaklar, ders kitapları ile birlikte kullanılır ve ders kitaplarında yer alan konuların içeriğine daha ayrıntılı bir şekilde, daha fazla örneklerle yer verir. Bu nedenle öğretmen ve öğrenciler yardımcı kaynakları tercih etmektedir. Öğretmenlerin yardımcı kitap gibi çeşitli materyalleri kullanmasının temel sebepleri arasında yardımcı kitaplarda kullanılan dil, çeşitli yazarların görüşlerinin bir arada yer alması, konuların etkililiğini artırmak, öğrencilerin daha kolay ve kalıcı öğrenmeler sağlaması gibi nitelikler yer almaktadır (Binbaşıoğlu, 1995; Erdoğan, 2004; Güngör ve Çavuş, 2015).

Literatür tarandığında ders kitaplarının kullanımı ve yardımcı kaynakların kullanımının sebepleri ile ilgili çeşitli çalışmalara ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları şu şekildedir. Littman ve Connaway (2004) e- kitaplar üzerine yaptıkları çalışmada, günümüzde ders kitaplarının yerini internet kitaplarının aldığını belirtmişlerdir. İnternet kitaplarının öğrencileri akademik araştırmaya daha çok sevk ettiğini ifade etmişlerdir. Semerci (2004) ders kitaplarının genel değerlendirmesi üzerine yapmış olduğu çalışmada kitapların kalitelerinin artırılması gerektiği sonucuna varmıştır. Kavaz (2006) liselerde okutulan fizik ders kitapları üzerine yapmış olduğu çalışmada mevcut ders kitaplarının ideal özellikteki ders kitaplarının niteliğini taşımadığını ve ders kitaplarının farklı kaynaklarla desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bakar, Keleş ve Koçakoğlu (2008), fen ve teknoloji ders kitapları setleri ile ilgili yapmış oldukları çalışmada öğretmenlerin fen ve teknoloji kitap setlerini beğendiklerini bunların içerik, görsel tasarım, ölçme ve değerlendirme ile anlatım yönünden uygun olduğu sonucuna varmışlardır. Katipoğlu ve Katipoğlu (2016) çalışmada, matematik öğretmenlerinin öğrenci ders kitabı hakkındaki görüşlerini almış ve araştırmanın sonucunda özellikle yeterli etkinlik sağlaması amacıyla öğretmenlerin yardımcı kitapları kullandığını belirtmiştir. Esen (2017) sosyal bilgiler ders kitapları üzerine öğretmen görüşlerini alarak yaptığı çalışmada öğretmenlerin çoğu ders kitabında yer alan problemlerin günlük hayatta karşılaşılan durumları yansıtmada yetersiz olduğunu ifade ettikleri sonucuna varmıştır. Yar Yıldırım (2018) günlük ödevlerin verilmesi ve ödevlerin amaçları hakkında yaptıkları çalışmada, öğrencilere 8 farklı tür ödev verildiği ve bunlar içerisinde en çok kullanılan araçların ders kitabı, çalışma kitabı ve test ödevleri olduğunu belirtmişlerdir. Bu kaynaklardan ödev verilmesinin nede-

nini ise öğretmenler araştırma, genel tekrar, konu tekrarı, pekiştirme ve uygulama yapma amaçlı verdiklerini ifade etmişlerdir.

Konuya ilişkin literatür incelendiğinde yalnızca yardımcı kaynak kitaplar hakkında sınırlı sayıda çalışmaların olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çalışmaya gerekçe olarak Katipoğlu ve Katipoğlu (2016) matematik ders kitabı özelinde yapmış olduğu araştırmasında, farklı branşlardaki öğretmenlerin ders kitaplarından memnuniyetsizliğinin nedenleri farklı çalışmalarla incelenebilir önerisi gösterilebilir. Dolayısıyla özellikle sosyal bilgiler ve fen bilimleri alanına katkı sağlayacağı düşünülen bu araştırmanın yapılması gerekli görülmüştür. Bu nedenle çalışmada fen bilimleri ve sosyal bilgiler branş öğretmenlerinin okul kitaplarının yanı sıra yardımcı kaynak kitapları kullanma sebepleri hakkında görüşleri alınmıştır.

2. Araştırma problemi

Ortaokul sosyal bilgiler ve fen bilimleri branş öğretmenlerinin okul kitaplarının yanı sıra yardımcı kaynak kitapları kullanma sebepleri nelerdir?

3. Araştırma Etiği

Tamamen gönüllülük esasına uygun olarak yürütülen bu çalışma için Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Etik Kurulundan 20/05/2020 tarih ve 95531838-050.99 sayı ile çalışmanın etik ilkeleri taşıdığına dair rapor alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlere konu ile ilgili önceden bilgilendirmeler yapılarak öğretmenlerin izni doğrultusunda araştırmaya devam edilmiştir.

4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ortaokul sosyal bilgiler ve fen bilimleri branş öğretmenlerinin okul kitaplarının yanı sıra yardımcı kaynak kitapları kullanma sebeplerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlere yarı yapılandırılmış sorular sorulmuştur.

5. Yöntem

5.1. Araştırma Deseni

Ortaokul sosyal bilgiler ve fen bilimleri branş öğretmenlerinin okul kitaplarının yanı sıra yardımcı kaynak kitapları kullanma sebeplerinin araştırıldığı bu çalışma nitel araştırma şeklinde yürütülmüştür. Nitel çalışmada gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi temel nitel veri toplama yöntemleri kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel çalışmada çoğunlukla üç tür bilgi toplanır. Bunlar şu şekilde açıklanabilir: çevresel bilgiler, süreçle ilgili bilgiler ve algılar. Burada çevresel bilgiler, araştırmanın yer aldığı sosyal ortamın özelliklerini ifade eder. Süreçle ilgili bilgiler ise araştırma süresince neler olduğunu ve araştırma grubunun nasıl etkilendiğini gösterir. Algılara ilişkin bilgiler de araştırma grubunun süreci ile ilgili düşünceleri ortaya koyar (LeCompte ve Goetz, 1984).

5.2. Çalışma Grubu

Araştırmaya Türkiye'nin Ağrı ili ve ilçe okullarında görev yapan 6 fen bilimleri, 6 sosyal bilgiler öğretmeni olmak üzere toplam 12 branş öğretmen gönüllü olarak katılmıştır. Öğretmenlerin, yardımcı kaynak kitapları kullanma sebeplerinin araştırıldığı bu çalışmada iki farklı branş öğretmenlerinin görüşleri alınarak disiplinler arası bir çalışma oluşturulmuştur. Nitel araştırmalarda küçük örneklem grubu ile çalışmak derinlemesine veri toplama avantajı sağlamaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012; Baltacı, 2018).

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme derinlemesine bir çalışma yürütebilmek için çalışmanın amacı doğrultusunda bilgiler toplanır (Baltacı, 2018).

Çalışmaya katılan ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin 4'ünü erkek 2'sini kadın öğretmenler oluşturmaktadır. Ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2 ile 5 yıllık öğretmenlik tecrübeleri vardır. Bu öğretmenlerin hepsi eğitim fakültesi mezunudur. Çalışmaya katılan ortaokul fen bilimler öğretmenlerinin ise 3'ünü erkek 3'ünü kadın öğretmenler oluşturmaktadır. Ortaokul fen bilimleri öğretmenlerinin 3 ile 5 yıllık öğretmenlik tecrübeleri vardır. Bu öğretmenlerin hepsi eğitim fakültesi mezunudur.

5.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırma ortaokul sosyal bilgiler ve fen bilimleri branş öğretmenlerinin okul kitaplarının yanı sıra yardımcı kaynak kitapları kullanma sebeplerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda beş adet açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış mülakat formu hazırlanmıştır. Bu sorular üç uzman görüşüne sunulmuş, uzmanların verdiği bilgiler sonucunda soru sayısı dörde düşürülerek diğer soruların kapsamı ile ilgili düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra bu mülakat soruları 3 öğretmene sorularak pilot uygulama yapılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine göre formda gerekli düzeltmeler yapılmış nihai sonuç için tekrar iki uzman görüşüne sunulmuştur. Son şeklini alan yarı yapılandırılmış mülakat soruları 6 fen bilimleri ve 6 sosyal bilgiler öğretmenin görev yaptıkları okullarda birebir gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar yaklaşık olarak 15-20 dakika arasında sürmüştür. Mülakat kaydı mülakat boyunca önemli noktaları not tutma şeklinde gerçekleştirilmiştir (Çepni, 2007).

Veri toplama aracında bulunan sorulara aşağıda yer verilmiştir.

- Yardımcı kitap kullanıyor musunuz? Neden?
- Yardımcı kitap ya da kitapları seçerken nelere dikkat ediyorsunuz?
- Yardımcı kitabın öğrenciye ne gibi faydası olduğunu düşünüyorsunuz?
- Yardımcı kitabın öğretmene ne gibi faydası olduğunu düşünüyorsunuz?

5.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden veri analizinde kullanılan betimsel, sistematik ve veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Betimsel, sistematik ve veri analizi yöntemi görüşmelerden elde edilen verileri belli kod ve sistemlerle sayısal veriler haline dönüştüren betimsel ve sistematik analiz yönteminin veri analizi ile birleştirilerek

birlikte yürütülmesi ile oluşan bir veri analizi yöntemidir (Altunışık, Coşkun, Yıldırım ve Bayraktaroğlu, 2010). Verilerin analizi yapılırken öğretmen adaylarının cevapları iki uzman kişi tarafından incelenmiş ve cevaplar tablo halinde belli temalarla sunulmuştur. Temalarla kategorilere ayrılan bilgiler öğretmen adaylarının ifadeleri ile desteklenmiştir. Araştırmanın bulgular kısmında bazı katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Araştırma etiği gereği katılımcıların kimliklerini gizli tutulmuştur.

6. Bulgular ve Yorum

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Ortaokul Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Yardımcı Kaynak Kitap Kullanma İsteklerinin; MEB Sınavına Yönelik Görüşlerinin Sebepleri

Temalar	Fen bilimleri öğretmeni	Sosyal bilgiler öğretmeni
MEB sınavına uygun, kazanımlara dönük soru çeşidi ve soru sayısının fazlalığı	F1, F2, F3, F4, F5, F6	S1, S2, S3, S4, S5, S6
MEB sınavına daha iyi hazırlıyor	F2, F4	S2, S3, S4, S5, S6
Test çözmeye Pratiklik Kazanma	F1, F2, F3, F4, F6	
Test çözme tekniğini öğretmesi	F2, F6	S2, S3, S4, S6

Tablo 1 incelendiğinde ortaokul sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretmenlerinin yardımcı kaynak kitap kullanma isteklerinin MEB sınavına yönelik görüşlerinin sebepleri belirlenmiştir. Buna göre öğretmenler yardımcı kitapların; MEB sınavına uygun olması, kazanımlara dönük soru çeşidi ve soru sayısının fazlalığı, öğrencileri MEB sınavına daha iyi hazırlıyor olması, öğrencilerin test çözmeye pratiklik kazanmasını sağlaması ve öğrencilere test çözme tekniğini öğretmesi şeklinde ifade etmişlerdir. Tablo 1’i ayrıntılı bir şekilde incelediğimizde, öğretmenlerin yardımcı kitap kullanma sebeplerini; hem fen bilimleri hem de sosyal bilgiler öğretmenlerinin hepsi öğrenci yardımcı kitaplarını MEB sınavına uygun kazanımlara dönük soru çeşidi ve soru sayısının fazlalığından dolayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. 4 sosyal bilgiler öğretmeni yardımcı kitapların MEB sınavına daha iyi hazırladığını belirtmiş iken 6 fen bilimleri öğretmeninden ise 2 kişi bu konuda görüş belirtmemiştir. Test çözmeye pratiklik kazanma konusunda fen bilimleri öğretmenlerinden 4 tanesi bu şekilde düşünüyor iken sosyal bilgiler öğretmenleri ise bu konuda herhangi bir görüş belirtmemiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinden 4 kişi yardımcı kitapların test çözme tekniğini öğrettiğini ifade ediyor olmalarına karşın fen bilimleri öğretmenlerinden 2 kişi yardımcı kitapların test çözme tekniğini öğrettiğini ifade etmiştir.

Tablo 2. Ortaokul Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Yardımcı Kaynak Kitapları Kullanma İsteklerinin; Kitapların İçeriğine Yönelik Görüşleri

Temalar	Fen bilimleri öğretmeni	Sosyal bilgiler öğretmeni
Görsel zenginlik ve uygulama fazlalığı	F1, F2, F3, F4, F5, F6	S1, S5, S6
Konu tekrarı ile kalıcı öğrenme sağlanması	F1, F2, F3, F4	S1, S2, S3, S4, S6
Konu anlatımında önemli nokta vurgusu	F1, F4, F6	S1, S2, S4, S6
MEB kitaplarındaki hatalı bilgi ve konu eksikliği	F1, F5, F6	S2, S3, S4, S5, S6
Ödev vermede bir araç	F1, F3, F2,	S5
Detaylı bilgi	F1, F2, F3	S1, S3, S6
Anlaşılır bir dil kullanılması	F2	S1, S4, S5, S6
Karmaşık konuların sade bir dille yazılması	F2	S1, S4, S5, S6

Tablo 2 incelendiğinde ortaokul sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretmenlerinin yardımcı kaynak kitap kullanma isteklerinin ders kitabı içeriğine yönelik görüşlerinin sebepleri yer almaktadır. Öğretmenler yardımcı kitapların içeriği ile ilgili; görsel zenginlik ve uygulama fazlalığının yer alması, konu tekrarı ile kalıcı öğrenme sağlanması, konu anlatımında önemli nokta vurgusu, MEB kitaplarındaki hatalı bilgi ve konu eksikliği, ödev vermede bir araç, ekstra bilgi fazlalığı, anlaşılır bir dil kullanılması ve karmaşık konuların sade bir dille yazılması şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Fen bilimleri öğretmenlerinin hepsi sosyal bilgiler öğretmenlerinin ise sadece 3'ü görsel zenginlik ve uygulama fazlalığından dolayı yardımcı kitapları tercih etmektedir. 4 fen bilimleri ve 5 sosyal bilgiler öğretmeni öğrencilerin konu tekrarı ile kalıcı öğrenmeler sağladığı için yardımcı kitapları seçtiklerini ifade etmişlerdir. Fen bilimleri öğretmenlerinden 3'ü ve sosyal bilgiler öğretmenlerinden 4'ü konu anlatımında önemli nokta vurgusu yaptığı için öğrenci yardımcı kitaplarını aldıkları ifade etmişlerdir. 3 fen bilimleri öğretmeni yardımcı kaynakları ödev verme aracı olarak kullanmasına karşın yalnızca 1 sosyal bilgiler öğretmeni bu kitapları ödev verme aracı olarak kullanmaktadır. Hem fen bilimleri hem sosyal bilgiler öğretmenlerinden üçer kişi yardımcı kaynaklarda ekstra bilgi fazlalığının yer aldığını belirtmişlerdir. Yardımcı kaynaklarda anlaşılır bir dil kullanılması ve karmaşık konuların sade bir dille yazılması ile ilgili 1 fen bilimleri öğretmeni görüş belirtmiş iken bu konu hakkında 4 sosyal bilgiler öğretmeni görüş belirtmiştir.

Tablo 3. Ortaokul Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Yardımcı Kaynak Kitapları Tercih Ederken Dikkat Edikleri Hususlar

Temalar	Fen bilimleri öğretmeni	Sosyal bilgiler öğretmeni
MEB programına uygunluk	F1, F2, F3, F4, F5, F6	S1, S4, S6
MEB sınavlarına benzer soruların var olması	F1, F2, F3, F4, F6	S2, S3, S4
Etkinlik sayısının fazla olması	F1, F2, F3, F4, F5, F6	S2, S3
Fiyatı	F1, F6	S5
Doğru cevap anahtarı	F2	
Kâğıt kalitesi ve tasarım	F1, F3, F5,	
Yasaklı yayın olmayışı	F4	
Sınıf seviyesine uygunluk		S1, S3, S4, S6
Bilgi çeşitliliği	F1,F3	S1
Çözümlü soruların yer alması		S1, S2
Güncel olması	F2,F3	S1, S5
Anlatım dili	F2	S3,S5, S6
Kaliteli soru	F2	S2, S3

Tablo 3 incelendiğinde ortaokul sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretmenlerinin yardımcı kaynak kitapları tercih ederken dikkat ettikleri hususlar yer almaktadır. Öğretmenlerin yardımcı kaynak aldırırken dikkat ettikleri özellikler; MEB programına uygunluk, MEB sınavlarına benzer soruların var olması, etkinlik sayısının fazla olması, fiyatı, doğru cevap anahtarı, kâğıt kalitesi ve tasarım, yasaklı yayın olmayışı, sınıf seviyesine uygunluk, bilgi çeşitliliği, çözümlü soruların yer alması, güncel olması, anlatım dili ve kaliteli soruların yer alması şeklindedir. Tabloya göre fen bilimleri öğretmenlerinin hepsi yardımcı kitapların MEB programına uygun olması ile ilgi görüşlerini belirtmiş olmasına karşın sosyal bilgiler öğretmenlerinden sadece 3 kişi bu konu hakkında görüşlerini belirtmiştir. Yardımcı kaynaklarda MEB sınavlarına benzer soruların var olması kriterini 5 fen bilimleri öğretmeni göz önünde bulunduruyor iken sosyal bilgiler öğretmenlerinden ise 3 kişi göz önünde bulundurmaktadır. Fen bilimleri öğretmenlerinin hepsi yardımcı kaynak kitaplarda etkinlik sayısının ve soru çeşidinin fazla olmasına dikkat ediyor iken sosyal bilgiler öğretmenlerinden ise sadece 2 kişi buna dikkat etmektedir. Yardımcı kaynak kitabın fiyatını 2 fen bilimleri öğretmeni göz önünde bulundurmasına karşın sosyal bilgiler öğretmenlerinden 1 kişi bu konu hakkında görüş belirtmiştir. Yardımcı kaynak kitaplarda doğru cevap anahtarının yer alması, kâğıt kalitesi ve tasarımı ve yardımcı kaynaklarda yasaklı yayın olmayışı konusunda fen bilimleri öğretmenleri görüş belirtmiş iken sosyal bilgiler öğretmenleri bu konu hakkında herhangi bir fikir öne sürmemiştir. 4 sosyal bilgiler öğretmeni yardımcı kaynak kitapların sınıf seviyesine uygun olmasını ter-

cih ettiklerini belirtirken fen bilimleri öğretmenleri bu konu hakkında herhangi bir ifade kullanmamıştır. Yardımcı kaynak kitaplarda 2 fen bilimleri öğretmeni bilgi çeşitliliğini göz önünde bulunduruyor iken sosyal bilgiler öğretmenlerinde 1 kişi bu konuya dikkat ettiğini belirtmiştir. Yardımcı kaynak kitaplarda çözümlü soruların yer alması 2 sosyal bilgiler öğretmeni için önemli iken fen bilimleri öğretmenleri bu konu ile ilgili fikir öne sürmemiştir. Yardımcı kaynakların güncel olması, anlatım dilinin sadeliği ve kaliteli soruların yer alması ile ilgili daha çok sosyal bilgiler öğretmenleri görüşlerini belirtmiş iken fen bilimleri öğretmenleri bu konu hakkında daha az görüş belirtmişlerdir.

7. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma ortaokul sosyal bilgiler ve fen bilimleri branş öğretmenlerinin okul kitaplarının yanı sıra öğrencilerine yardımcı kaynak aldıkları ve bu kaynakları kullanmaları ile ilgili görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın sonucunda sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretmenleri yardımcı kaynak kullanma sebeplerini bu kitapların MEB sınavına uygun olması, test çözmeye pratiklik kazandırması, anlatım dilinin sadeliği, konuların güncel olması, MEB kitaplarında hatalı bilgilerin yer alması, MEB sınavına uygun kazanımlara dönük soru çeşidi ve soru sayısının fazla olması gibi sebeplerden dolayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Literatür incelendiğinde benzer sonuçların elde edildiği çalışmalar olduğunu görmek mümkündür. Katipoğlu ve Katipoğlu (2016) matematik öğretmenlerinin öğrenci ders kitabı hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla yaptığı çalışmada ders kitaplarının öğrencileri merkezi sınavlara hazırlamada eksik kaldığını, bu sebeple öğretmenler ders kitabının yanında yardımcı kitaplar kullandıklarını söylemişlerdir. Taşdemir (1994) çalışmasında, ders kitaplarının yanı sıra yardımcı kitaplara başvurulması gerektiğini belirtmiştir. Dayak (1998), ilköğretim 5. Sınıf matematik ders kitaplarının eğitim-öğretime uygunluğu ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında matematik ders kitaplarının eğitim-öğretim açısından yetersiz olduğu bulgularına ulaşmıştır. Yan ve Lianghuo (2002), Singapur'daki matematik ders kitapları ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında matematik ders kitaplarının öğretim için gerekli olduğunu fakat bu kitapların matematik öğretimi için tek kaynak olmadığını vurgulamıştır. Güngör ve Çavuş (2015) kesirler konusunun öğretiminde yardımcı kitapların kullanımı ile ilgili yaptığı çalışmasında yardımcı kitap destekli öğretimin ders kitabına göre daha etkili ve kalıcı olduğu sonucuna varmıştır. Bu çalışmaların sonucunda yer alan yardımcı kaynakların kullanılmasına yönelik sonuçlar araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Farklı zamanlarda ve farklı alanlarda yapılan çalışmalarda benzer sonuçların çıkmasındaki ana sebep halen eğitim öğretimdeki problemlerin çözülemediğinden kaynaklanıyor olabilir. Örneğin MEB sınavlarının ismi değişmesine rağmen sınavların içerik ve yönteminde bir değişiklik olmamaktadır.

Sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretmenlerinin yardımcı kaynak kitapların içeriğinden dolayı bu kaynakları tercih etmelerinin çeşitli sebepleri vardır. Bu çalışmaya göre sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu yardımcı kitapların içeriği ile ilgili; görsel zenginlik ve uygulama fazlalığının yer alması, konu tekrarı ile kalıcı öğrenme sağlanması, konu anlatımında önemli nokta vurgusu, MEB kitaplarındaki

hatalı bilgi ve konu eksikliği, ödev vermede bir araç, ekstra bilgi fazlalığı, anlaşılır bil dil kullanılması ve karmaşık konuların sade bir dille yazılmasından dolayı yardımcı kaynak kitapları öğrencilerine aldıkları sonucuna varılmıştır. Gün (2009) çalışmasında ders kitaplarının sayfa düzeni, görünüş, resim, grafikler ve baskı kalitesi yönünden öğrencilerin ilgisini gerektiği ölçüde çekmediğini fakat bunların ders kitapları için gerekli koşullar olduğunu ifade etmiştir. Işık (2008), ders kitaplarının içeriğinin güncel olmadığını ve problem çözme konusunda yetersiz olduğunu tespit etmiştir. Turan (1994) ünite dergilerinin yeri ve önemi hakkında yaptığı çalışmasında yardımcı kitap olarak kullanılan ünite dergilerinin öğrenciyi eğitim ve öğretime daha iyi motive ettiği ve öğrenci başarısını artırdığı sonucuna varmıştır. Taş ve Minaz (2018) derslerde yardımcı kaynak kullanılmasına yönelik yaptığı çalışmasında yardımcı kaynaklarda konuların daha yalın ve öz olarak ele alındığı, bu kaynakların daha fazla etkinlik yapma olanağı sağladığı, ders kitaplarının sıkıcılığını giderdiği ve yardımcı kaynakların daha kaliteli ve kullanışlı olduğu sonucuna varmışlardır. Böyük (2017), TIMSS sınavları ile ilgili çalışmasında MEB'in kitaplarında hatalar olabildiğini ve çocukların da bu hataları fark ettiği sonucuna varmıştır. Mazlum ve Mazlum (2016) tarafından yürütülen çalışmada, öğretmenler ders kitabında örneklerin az olması ve etkinliklerin yetersiz olmasından dolayı ders kitabının yanında yardımcı kitaplar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Başer (2012)'in çalışmasında, ders kitaplarının birçok bakımdan eksiklerinin olduğu ve geliştirilmeleri gerektiği sonucuna varılmıştır. Ders kitaplarındaki eksiklikten dolayı öğrencilerin çalışma kitaplarını daha çok tercih ettikleri ifade edilmiştir. Yapılan bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile bu araştırmanın sonuçları benzerlik göstermektedir.

8. Öneriler

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara bağlı olarak şu öneriler getirilebilir.

- MEB sınavına daha iyi hazırladığı düşünülen yardımcı kaynak kitaplarda güncel konuların yer almasına ve kolay anlaşılabilir bir dil kullanılmasına dikkat edilmelidir.
- Yardımcı kaynak kitapları öğrencilerin eğitimi için sağlayan kurumlarla görüşülerek bu kitaplara öğrencilerin hepsinin erişebileceği uygun bir fiyat belirlenmelidir.
- Öğrencilerin soruların cevapları ile ilgili fikir yürütebilmesi için kullanılan yardımcı kaynaklarda cevaplı soruların yer almasına dikkat edilebilir.

Kaynakça

- Altunışık, R., Çoşkun, R., Yıldırım, E. & Bayraktaroğlu, S.(2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. (6. Baskı), Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ders kitapları. *Eğitim ve Bilim*, 35(158).
- Bakar, E., Keleş, Ö. & Koçakoğlu, M. (2009). Öğretmenlerin MEB 6. sınıf fen ve teknoloji dersi kitap setleriyle ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 10(1).

- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Başer, N. (2012). *İlköğretim öğretmenlerinin matematik ders kitaplarını kullanma yolları ve onların öğrencilerin matematik ders kitaplarını kullanma yolları ve matematik ders kitabı hakkındaki görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Binbaşığolu, C. (1995). *Okullarda öğretim sorunları*. Ankara: Eğitimciler Derneği Yayınları.
- Böyük, E. T. (2017). *Fen bilimleri dersi öğretim programının TEOG ve TIMSS sınavları kapsamında incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler.
- Dayak, E. (1998). *İlköğretim 5.sınıf ders kitaplarının eğitim-öğretime uygunluğunun değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Duban, N. (2008). Analysing the elementary science and technology coursebook and student workbook in terms of constructivism. *Proceedings of World Academy of Science, Engineering and Technology*, 2(2), 430-434.
- Erdoğan, Ü. (2004). *İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda yardımcı kaynak olarak kullanılan ünite dergilerinin eğitsel yönden öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Esen, S. (2017). *7. sınıf sosyal bilgiler dersi kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gün, C. K. (2009). *Ortaöğretim dokuzuncu sınıf matematik ders kitabına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, H. & Çavuş, H. (2015). İlkokul 4. sınıf matematik dersi “kesirler” konusunun öğretiminde öğretmenin yardımcı kitap kullanımının öğrenci başarısı üzerindeki etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 251-271.
- Işık, C. (2008). İlköğretim ikinci kademesinde matematik öğretmenlerinin matematik ders kitabı kullanımını etkileyen etmenler ve beklentileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16 (1), 163-176.
- Karamustafaoğlu, S., Salar, U., & Celep, A. (2016). Ortaokul 5. sınıf fen bilimleri ders kitabına yönelik öğretmen görüşleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 93-118.

- Katipoğlu, M. & Katipoğlu, S. N. (2016). Matematik öğretmenlerinin öğrenci ders kitabı hakkındaki görüşleri. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2(3), 156-165.
- Kavaz, S. (2006). *Liselerde okutulan fizik ders kitaplarının analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Orta Öğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Bölümü.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- LeCompte, M.D. & Goetz, J. P. (1984) *Ethnographic data collection in evaluation research* in D.M. Fetterman (Ed.), *Ethnography in educational evaluation*, Beverly Hills, CA: Sage.
- Littman, J., & Connaway, L. S. (2004). A circulation analysis of print books and e-books in an academic research library. *Library resources and technical services*, 48(4), 256-262.
- Millî Eğitim Bakanlığı (1998). Millî eğitim bakanlığı ders kitapları yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik, *Tebliğler dergisi*, 2492.1., 1004.
- Mazlum, Ö. & Mazlum, S. F. (2016). İlköğretim 4. sınıf ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 4 (1), 1-18.
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Taş, H. & Minaz, M. B. (2018). Derslerde yardımcı kaynak kullanılmasının öğretmen, veli ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *SETSCI Conference Indexing System*, 3(4), 582-589.
- Taşdemir, M. (1994). Okullarımızda kaynak, yardımcı kaynak (dergiler) problemi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 203, 24-25.
- Tindall, L. C. (1996). *A comparison of teaching social studies using a traditional textbook approach versus using a literature based approach*, Master's Research Project, Georgia: Mercer University.
- Turan, A. C. (1994). Eğitim-öğretimde ünite dergilerinin yeri ve önemi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 121, 24-25.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, V. Y. (2018). Öğretmen, öğrenci ve velilerin ortaokul düzeyinde verilen günlük ödevler hakkındaki görüşleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 47(220), 201-224.
- Zhu, Y. V. & Fan, L. (2002, Mayıs). *Textbook use by Singaporean mathematics teachers at lower secondary level*. Edge, Douglas and Yap, Ban Har (eds.) (pp. 194-201). In *Mathematics Education for a Knowledge-Based Era*. Proceedings of Second East Asia Regional Conference on Mathematics Education & Ninth Southeast Asian Conference on *Mathematics*. Association of Mathematics Educators, Singapore.

Ek 1: Etik Kurul Belgesi

ve Sayısı: 20/05/2020-E.9122

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Yı : 95531838-050.99
Konu : Etik Kurul Kararı

Sayın Doç. Dr. Mehmet Akif HAŞILOĞLU

İş : 07/05/2020 tarihli ve 8765 sayılı yazı.

Eğitim Fakültesi Dekanlığının ilgi yazısına istinaden Doç. Dr. Mehmet Akif HAŞILOĞLU, Arş. Gör. Hatice GÜLER ve yüksek lisans öğrencisi Ebru DURMAZ'ın "Ortaokul Sosyal Bilgiler Ve Fen Bilimler Öğretmenlerinin Yardımcı Kitap Kullanma Nedenleri İle İlgili Görüşleri" başlıklı bilimsel araştırması Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulunca incelenmiş olup, 12.05.2020 tarih ve 85 sayılı karar ile söz konusu araştırmaya izin verilmiştir. Kurul kararının bir sureti yazımız ekindedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Güray OKYAR
Etik Kurulu Başkanı

1 adet kurul kararı